

# MONITORIMI DHE RAPORTIMI PËR SUNDIMIN E LIGJIT NË BE

Autor: Ivan Novosel,  
Shtëpia e të Drejtave  
të Njeriut (Human  
Rights House Zagreb)

Shkup, Qërshor, 2022

*Përmbledhje politikash nga dialogu për sundimin e ligjit:*

Monitorimi i sundimit të ligjit për vendet e BE-së dhe vendet kandidatë: tejkalimi i hendekut

Sundimi i ligjit së bashku me demokracinë, barazinë, dinjitetin njerëzor, lirinë dhe të drejtat e njeriut është një nga vlerat themelore të Bashkimit Evropian (BE) të mishëruara në dispozitat e Traktatit të BE-së.

Që nga ngritja e regjimeve “joliberale” në Hungari dhe Poloni, përplasjet politike për respektimin e sundimit të ligjit ndërmjet Hungarisë dhe Polonisë, nga njëra anë, dhe Komisionit Evropian (KE), nga ana tjetër, janë shtuar. Ndërsa po zbatoheshin një numër gjithnjë në rritje i politikave joliberale, duke kufizuar pavarësinë e gjyqësorit, pluralizmin dhe pavarësinë e medias, *duke vendosur kufizime për organizatat e shoqërisë civile dhe duke ngushtuar më tej hapësirën e veprimit qytetar*, KE-ja i ka cilësuar këto veprime si shkelje ose kërcënime të sundimit të ligjit për të cilat kishte vetëm një instrument – nenin 7, i ashtuquajtur i opsioni “bërthamor” i pezullimit të të drejtës së votës së shteteve anëtare. Duke qenë se ky nuk ishte kurrë një opsion real në tavolinë, KE krijoi një instrument të ri: **Mekanizmin Evropian të Sundimit të Ligjit**, i cili “...mundëson një proces për një dialog në nivel vjetor midis KE-së, Këshillit dhe Parlamentit Evropian së bashku me shtetet anëtare, si dhe parlamentet kombëtare, shoqërinë civile dhe palët të tjera të interesuara për sundimin e ligjit. Raporti i Sundimit të Ligjit është themeli i këtij procesi të ri.”<sup>1</sup>

Mekanizmi Evropian për Sundimin e Ligjit dhe **Raporti i Sundimit të Ligjit** janë instrumente mjaft të reja – edicioni i parë i Raportit të Sundimit të Ligjit u publikua në vitin pandemik 2020 dhe mbulonte zhvillimet nga fillimi i vitit të kaluar. Krijimi i këtij mekanizmi u mirëprit, kryesisht nga palët e interesuara të shoqërisë civile, të cilat për një dekadë avokuan krijimin e instrumenteve efektive të sundimit të ligjit. Përpara se të ndalemi në analizën e mësimi kyç nga tre raportet e para të sundimit të ligjit, është e rëndësishme të bëhet një analizë shumë e shkurtër kontekstuale e monitorimit të sundimit të ligjit (shtetit të së drejtës) brenda dhe jashtë BE-së.

<sup>1</sup> European Commission: “Rule of law mechanism”, e disponueshme në: [https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism\\_en](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism_en). Qasur më 4 qershor 2022.



BE-ja ka përvojë të madhe si në monitorimin ashtu edhe në ndërtimin e standardeve të sundimit të ligjit në vendet e anëtarësuar, dhe dikush mund të argumentojë se ka qenë mjaft i mirë në këtë drejtim, me përjashtim të dukshëm të dështimit në arritjen e pakthyeshmërisë lidhur me rastin e Hungarisë dhe Polonisë. KE-ja ka akumuluar njohuri dhe përvojë të madhe nga rregulli i monitorimit të sundimit të ligjit para anëtarësimit, megjithatë, kjo nuk reflektoi në monitorimin e sundimit të ligjit në shtetet anëtare të BE-së. Në vend të miratimit të një përjasjeje "holistike" të vlerësimit që do të merrte parasysh vlerat e tjera të BE-së, p.sh. të drejtat e njeriut dhe demokracinë, KE-ja zgjodhi një **monitorim kryesisht "teknik" të sundimit të ligjit**, i cili pa përfshirjen e vlerave të tjera është i paplotë në trajtimin e substancës - devijimet e demokracisë dhe mungesa e rendit juridik për të mbrojtur dhe ruajtur të drejtat themelore.

Sa i përket Raportit për Sundimin e Ligjit, disa nga mangësitë kryesore, në një pjesë të analizës së vendit, janë se Raporti është shumë përshkrues dhe **nuk arrin të trajtojë kompleksitetin e çështjeve të sundimit të ligjit**. Raporti i përmbledh ato çështje komplekse dhe si rrjedhim, nuk arrin t'i përshkruajë ato në mënyrë të drejtë dhe të saktë. Kjo është e dukshme, veçanërisht në rastin e Hungarisë dhe Polonisë, ku përsëritjet e mëparshme nuk e identifikuan se shkeljet e parimit të sundimit të ligjit janë produkt i politikave të qëllimshme dhe të planifikuara që në thelb bien ndesh me themelet e regjimeve liberale demokratike dhe vlerat shoqëruese si p.sh. të drejtat e njeriut, barazia etj.

E lidhur drejtpërdrejt me problemin e përshkrueshmërisë, është edhe stili i hartimit të raportit. KE-ja përdori strategjinë e **"turpërimit pa emër"** dhe në formulimin e raportit ka balancuar me kujdes për të mos ofenduar shumë shtetet anëtare, jashtë atyre dy tashmë problematike – Poloninë dhe Hungarinë. Kjo qasje "diplomatike" është shkaku kryesor përse raporti është tepër "teknik" dhe konsiderohet pa përmbajtje.

Kritika kryesore e raporteve të mëparshme është se ato nuk kanë dhënë **rekomandime** për qeveritë kombëtare. Kjo ka dobësuar ndjeshëm raportet e mëparshme dhe të gjithë Mekanizmin Evropian të Sundimit të Ligjit sepse askush nuk është realisht i interesuar për të respektuar atë. Pa rekomandime të qarta, është iluzore të pritet që qeveritë kombëtare të zgjedhin vetë konkluzionet për raportin dhe të ndër marrin vetë disa veprime. Në të njëjtën kohë, shoqëria civile nuk mund të angazhohet në mënyrë kuptimplote me monitorimin e sundimit të ligjit, sepse ajo nuk ka asgjë të qëndrueshme dhe konkrete për t'i mbajtur qeveritë përgjegjëse për mungesën e progresit në respektimin e parimit të sundimit të ligjit.

Së fundi, **koha e publikimit të raporteve në korrik**, në mes të pushimeve verore, kufizon ndjeshëm mundësinë e një diskutimi publik mbi konkluzionet e KE-së në nivel kombëtar dhe e bën raportin politikisht shumë më pak të rëndësishëm. Deri në vjeshtë, kur KE-ja do të prezantojë raportin në parlamentet kombëtare, fokusi politik zakonisht është zhvendosur në diçka krejtësisht të ndryshme.

Si përfundim, vlen të theksohet se është shumë e rëndësishme që të ekzistojë Mekanizmi Evropian i Sundimit të Ligjit. Nuk është instrumenti më i mirë, por gradualisht, ai ka një shans të jetë një instrument i rëndësishëm që, nëse nuk korigjon shkeljet ekzistuese të parimit të sundimit të ligjit, të paktën **do të ketë fuqinë për të parandaluar këto shkelje në të ardhmen**. Perspektivat e luftës për të ruajtur standardet demokratike nuk do të ishin të njëjta pa të dhe përpjekjet do të ishin shumë më të kufizuara. Ekziston një mundësi e mirë për të zhvilluar dhe forcuar më tej Raportin e Sundimit të Ligjit, në mënyrë që ta bëjmë atë një instrument më të mirë analitik që do të ishte në gjendje të jepte – në mënyrë të qartë dhe të shëndoshë – një diagnozë të asaj se çfarë nuk është në rregull dhe çfarë u mungon demokracive tona për të patur një sistem më të mirë për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut në shtetet anëtare dhe në Bashkimin Evropian në tërësi.

